

moraliserend commentaar, maar al vrij snel stellen zij alle drie dezelfde vraag: wat en zo ja, welke zijn de politieke consequenties? *De Tijd*, het leidende dagblad dat gewoonlijk het dichtst tegen de opinie van het episcopaat aanleunde, trachtte nadrukkelijk Kuypers kerkelijke 'werk van vreeselijke verwoesting' te scheiden van diens politieke activiteiten en klampte zich verheugd vast aan stemmen uit AR-kring die hetzelfde beoogden. Onder geen voorwaarde wilde men de liberalen de kans geven de katholieken te brandmerken als vrienden van de orthodoxe 'revolutionair' Kuypers: afstand was hier geboden¹. Meer sympathie voor Kuypers blijkt uit de ultramontaanse *Maasbode*, die zijn optreden in Amsterdam evenmin kon goedkeuren, maar meteen erkende dat 'Dr. K. en de zijnen door de groote meeningte gevolgd worden, terwijl de synodale en moderne dominés voor ledige banken prediken'². Een week later nam ook het Utrechtse *Centrum*, blad van wat vooruitstrevender signatuur, het op voor Kuypers als politicus, nu duidelijk bleek dat de liberalen politieke munt wilden slaan uit een bij uitstek kerkelijk conflict. Maar de krant kwam wel tot de conclusie dat dit conflict kwam op 'een zeer slecht gekozen tijdstip'. De toestand van de AR-partij duldde immers geen verbroekeling van krachten. 'Een kerkelijke twist en als noodzakelijk gevolg een politieke twist, kunnen thans slechts voor de *gansche* partij noodlottige gevolgen hebben'³.

De drie kranten tonen dus op het politieke vlak een zekere communis opinio, en niet zonder reden. In 1884 was door AR-RK samenwerking een verkiezingszege geboekt, ten gevolge waarvan de liberale overmacht in de Tweede Kamer was gebroken. Linkeren rechterzijde hielden elkaar in volmaakt evenwicht. Hoewel deze patstelling de politieke mobiliteit niet vergrootte, bood zij de rechterzijde een positie van relatieve kracht. Al wat het evenwicht ten nadele van de rechterzijde zou verstoren stond niet alleen een af te dwingen oplossing van de schoolkwestie in de weg, maar verminderde ook de kansen op een toekomstige kamermeerderheid die de antithese aan het bewind zou moeten brengen.

Hier moet men de redenen zoeken voor de terughoudendheid waarmee in de katholieke pers het kerkelijk conflict werd becommentarieerd. Na de ontslagaanvraag van het kabinet-Heemskerk en

1. *De Tijd*, 12.1.1886.

2. *De Maasbode*, 13.1.1886.

3. *Het Centrum*, 20.1.1886.